

УДК 339.5:330.15

Напрями формування механізму реалізації екологічних заходів у сфері світової торгівлі

Цибуляк А.Г.

кандидат політичних наук,
здобувач кафедри міжнародних фінансів
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню напрямів формування механізму екологізації світової торгівлі. В якості основних взаємопов'язаних його ланок розглянуто міжнародні екологічні стандарти, регулятивну систему забезпечення торговельно-екологічного співробітництва, конкретні інструменти, що забезпечують фінансування екологічних ініціатив у цій сфері. Доведено, що суттєвою складовою загального механізму екологізації світової торгівлі є механізм регулювання її екологічних параметрів. Визначено конкретні інструменти реалізації фінансового механізму екологізації міжнародних торговельних відносин. Обґрунтовано систему заходів, необхідних для узгодження екологічних та торговельних пріоритетів розвитку світової економіки.

Ключові слова: екологізація, механізм екологізації, міжнародні екологічні стандарти, торговельно-економічне співробітництво, фінансовий механізм екологізації.

Цыбуляк А.Г. НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА РЕАЛИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ МЕРОПРИЯТИЙ В СФЕРЕ МИРОВОЙ ТОРГОВЛИ

Статья посвящена исследованию направлений формирования механизма экологизации мировой торговли. В качестве основных взаимосвязанных звеньев рассмотрены международные экологические стандарты, регулятивная система обеспечения торгово-экологического сотрудничества, конкретные инструменты, обеспечивающие финансирование экологических инициатив в этой сфере. Доказано, что существенной составляющей общего механизма экологизации мировой торговли является механизм регулирования ее экологических параметров. Определены конкретные инструменты реализации финансового механизма экологизации международных торговых отношений. Обоснованно систему мероприятий, необходимых для согласования экологических и торговых приоритетов развития мировой экономики.

Ключевые слова: экологизация, механизм экологизации, международные экологические стандарты, торгово-экономическое сотрудничество, финансовый механизм экологизации.

Tsybuliak A.G. DIRECTIONS OF IMPLEMENTATION MECHANISMS OF ECOLOGIC MEASURES IN THE WORLD TRADE AREA

The article investigates the directions of the mechanism formation for ecologization of the world trade. As the main interrelated parts it was investigated international environmental standards, regulatory system to ensure trade and environmental cooperation, particular tools, which provide funding for environmental initiatives in this area. It was proved that a significant component of the total ecologization world trade mechanism is the regulation mechanism of its ecologic parameters. It was determined specific instruments for implementing the financial mechanism of the international trade relations ecologization. It was substantiated the system of measures necessary to coordinate of ecological and trade priorities of the global economy development.

Keywords: ecologization, ecologization mechanism, international environmental standards, trade and environmental cooperation, financial mechanism of ecologization.

Постановка проблеми. Суттєвою складовою системи екологізації світового господарства виступає узгодження розвитку міжнародних торговельних відносин та їх екологічних параметрів. Складність та багатовекторність зазначеного процесу зумовлює необхідність формування на глобальному рівні розвитку світової господарської взаємодії дієвого механізму екологізації світової торгівлі. В якості основних взаємопов'язаних його ланок слід розглядати міжнародні екологічні стандарти, що є підґрунтям для реалізації екологічних

рішень при здійсненні міжнародних торговельних відносин, регулятивну систему забезпечення торговельно-екологічного співробітництва на всіх рівнях його розвитку та конкретні інструменти, що забезпечують фінансування екологічних ініціатив у цій сфері. Це вимагає, передусім, дослідження специфіки формування та пріоритетних засад функціонування зазначених складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку проблеми формування механізму екологізації світо-

вої торгівлі зробили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема, Андерсон К., Андреева Н., Веклич О., Данилишин Б., Дейлі Г., Есті Д., Едвардс Д., Коддінгтон У., Нордстром Х., Раушер М., Скрипчук П., Стівенс С., Туниця Ю., Уолтер І., Фарлей Дж., Хвесик М. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з цим недостатньо висвітленими залишаються питання особливостей формування, взаємозв'язку та взаємного впливу пріоритетних ланок механізму екологізації міжнародних торговельних відносин.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутнісних складових формування механізму екологізації світової торгівлі та обґрунтування пріоритетних напрямів його реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою формування та реалізації екологічних рішень при здійсненні міжнародних торговельних відносин в структурі механізму екологізації світової торгівлі виступає система міжнародної екологічної стандартизації. Зростання значення екологічних проблем та намагання світової спільноти уніфікувати загальні правила та норми екологічного поведіння з ресурсами планети зумовило появу певного роду екологічних стандартів в перших багатосторонніх екологічних угодах. Пізніше стандарти різного характеру з'явилися в діяльності різних міжнародних організацій урядового та неурядового статусу.

Важливе значення в розвитку глобальної системи екологічної стандартизації мало створення в 1946 році в Лондоні ISO – Міжнародної організації стандартизації з метою сприяння міжнародній координації та уніфікації промислових стандартів. Станом на початок 2016 року ISO опубліковано понад 21000 стандартів, що охоплюють майже всі аспекти технології та виробництва. Членами цієї організації є представники з 163 країн, а її структура налічує близько 3368 технічних органів, які займаються розробкою стандартів [1]. В цілому екологічні стандарти являють собою документи, розроблені на основі багатостороннього узгодження та затверджені уповноваженими органами, що встановлюють призначені для загального використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються екологічних складових виробничої та торговельної діяльності.

Використання екологічних стандартів в забезпеченні високого ступеня екологізації світових товарних ринків обумовлене наступними причинами. По-перше, екологічні стан-

дарті сприяють розробці, виробництву і позиції продукції і послуг на світових ринках. По-друге, стандарти сприяють безпечності й екологічній чистоті використовуваних ресурсів, процесів, методів виробництва. По-третє, застосування засад міжнародної екологічної стандартизації сприяє інтенсифікації світової торгівлі. По-четверте, вони мінімізують негативний вплив виробничих та торговельних процесів на довкілля. По-п'яте, екологічні стандарти сприяють ефективному екологічно безпечному використанню всіх видів ресурсів.

Оскільки основними функціями стандартизації є розвиток міжнародної торгівлі, що змушує експортерів вивчати вимоги міжнародних стандартів і випускати продукцію, що їм відповідає, та посилення конкурентних позицій на світових ринках тих підприємств, продукція яких відповідає міжнародним стандартам, це стимулює потребу в розширенні нормативних документів, ухвалених на міжнародному рівні, що можуть використовуватися для визначення конкретних стандартів продукції і послуг, виробничих та управлінських процесів (рис. 1):

Рис. 1 Кількість міжнародних стандартів ISO в 2007-2015 рр.

Джерело: складено автором на матеріалах [2]

Таким чином, протягом періоду 2007-2015 рр. кількість напрацьованих стандартів має тенденцію до зростання [2]. Частка стандартів, які безпосередньо стосуються здоров'я, безпеки та навколишнього середовища складає близько 4%. В контексті розгляду екологізаційної складової міжнародної торговельної взаємодії особливе значення має стандарт 14000, який відповідає засадам екологічного менеджменту. Стандарти, які не входять до безпосередньо екологічної групи, також мають опосередкований зв'язок з екологізацією світових ринків. Це обумовлено зацікавленістю всіх економічних галузей і світового співтовариства в цілому у функці-

онуванні на основі застосування екологічних підходів.

Поряд з ISO реалізація механізму міжнародної екологічної стандартизації забезпечується в рамках діяльності таких структур як Міжнародна електротехнічна комісія, Міжнародна спілка електров'язку, Всесвітня метеорологічна організація, Міжнародна організація праці, Глобальна мережа екологічного маркування, Світова організація торгівлі (в межах технічних та фіто-санітарних регламентів), система управління безпечністю харчових продуктів HACCP, Міжнародна організація цивільної авіації (зокрема, стандарти екологічної безпеки щодо повітряних суден) та ін.

Слід зауважити, що на регіональному рівні інтеграційні об'єднання також заохочують використання міжнародних стандартів як одного із засобів сприяння торгівлі своїх учасниць з рештою світу. Особливим прикладом формування та реалізації екологічних стандартів є Європейський Союз.

Наступною складовою загального механізму екологізації світової торгівлі є механізм регулювання її екологічних параметрів. Його доцільно розглядати в якості складної системної архітектурної будови, функціонування якої забезпечується у тісному взаємозв'язку структур та органів всіх рівнів господарювання. Так, на мегарівні функціонування зазначеного механізму регулювання здійснюється за допомогою міжнародних організацій, складовою діяльності яких є забезпечення екологічно безпечної взаємодії на міжнародному рівні (ООН, СОТ) та організацій, основною метою яких є регулювання екологічних аспектів розвитку міжнародної господарської взаємодії (Всесвітній фонд дикої природи, Глобальний екологічний фонд, Інститут всесвітнього спостереження, Міжнародний союз охорони природи).

На міждержавному рівні регулювання здійснюється на основі дво- та багатосторонніх угод, метою яких є оптимізація впливу світової торгівлі на навколишнє середовище. Слід зауважити, що лише незначна частина екологічних угод прямо регулюють питання світової торгівлі (наприклад, Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори), проте ряд екологічних норм суттєво впливають на її структуру.

На інтеграційному рівні регулювання екологізації світової торгівлі здійснюється на основі запровадження екологічних принципів взаємодії, запровадження екологічних та пов'язаних з ними вимог до експорту продук-

ції на території країн інтеграційних об'єднань. Так, в межах інтеграційного об'єднання НАФТА підписано Північноамериканську угоду про екологічне співробітництво (NAAEC), що складається з декларації принципів і цілей, які стосуються збереження та захисту навколишнього середовища, а також містить конкретні заходи щодо подальшого співробітництва з цих питань між трьома країнами.

Регіональний рівень реалізації механізму регулювання екологізації світової торгівлі передбачає застосування екологічних принципів торгівлі у взаємодії на регіональному рівні. На державному рівні основним регуляторним інструментом є природоохоронне законодавство різногалузевого спрямування.

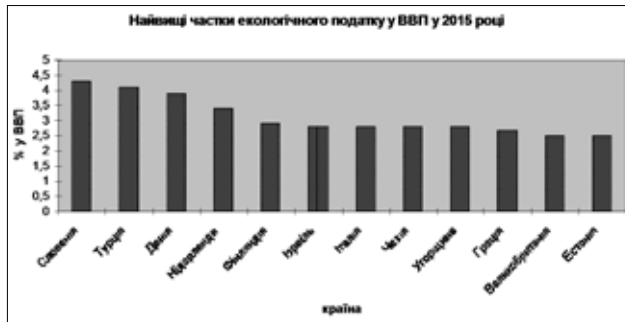
В свою чергу, на галузевому рівні регулювання екологізації торгівлі здійснюється на основі комплексу нормативних вимог до здійснення окремих видів виробничої діяльності. На мікрорівні механізм регулювання має свій прояв у реалізації підприємствами засад екологічного менеджменту, орієнтованого на формування та розвиток екологічно безпечного виробництва товарів та послуг з використанням екологічно чистих ресурсів у відповідності до екологізаційних вимог споживачів відповідної продукції [3].

Важливою складовою досягнення високого ступеня екологізації світової торгівлі на глобальному рівні є використання фінансових важелів, які є органічно взаємопов'язаними і можуть розглядатися як цілісний фінансовий механізм досягнення торговельно-економічних цілей. У більш широкому розумінні, зміст фінансового механізму як суттєвої ланки механізму екологізації міжнародних торговельних відносин доцільно розглядати в органічному поєднанні принципів глобальної фінансової діяльності в екологічній сфері, методів, форм, інструментів, важелів її здійснення, які використовуються з метою досягнення екологічних цілей розвитку сучасного світу. Його формування здійснюється на всіх рівнях господарювання. Конкретними проявами його реалізації є застосування інструментів, спрямованих на регулювання глобальних екологічних заходів. Серед них суттєве значення мають екологічні інвестиції, екологічні інновації, екологічні податки, екологічні субсидії, екологічні кредити, ціни на екологічні товари та послуги.

Екологічне інвестування в різних країнах світу є важливим інструментом реалізації фінансової політики, спрямованої на забезпечення засад сталого розвитку. Обсяги екологічного інвестування різняться в країнах світу.

Високими показниками, зокрема, характеризуються Німеччина та Китай.

До числа важливих інструментів фінансування екологічних заходів належать також екологічні податки [4, с. 98]. Десятка країн, з найвищими частками екологічного податку у ВВП в 2015 році представлена на рис. 2:

Рис. 2. Найвищі частки екологічного податку у ВВП в 2015 році, %

Джерело: складено автором на матеріалах [5]

Разом з тим, стягування екологічних податків має швидше фіскальне значення, а не природоохоронний вектор, що вимагає вироблення комплексних підходів до екологічного оподаткування. Екологічні субсидії є більш ефективним засобом екологічної політики, ніж податки, однак їх застосування має інші наслідки. Вони можуть використовуватися для просування на ринок більш екологічних товарів або інноваційних процесів, інвестицій в устаткування з контролю за навколишнім середовищем, скорочення деяких видів виробництва.

Наступним фінансовим інструментом виступають екологічні кредити. Доцільно відмітити досвід надання екологічних кредитів інвестиційними фондами, серед яких фонд «Humane Earth Foundation», Фонд для фінансування проектів, пов'язаних зі зміною клі-

мату, енергозбереженням і використанням відновлюваних джерел енергії (CLEERE) та Природоохоронний кредит (спеціальні засоби кредитування Північного інвестиційного банку), Інвестиційний фонд НЕФКО та ін. [6]

В свою чергу, екологічні інновації доцільно розглядати, передусім, як один із інструментів екологічного фінансування, оскільки вони мають прямий вплив на екологізацію в наслідок формування ефективних ресурсозберіжних піходів до організації експортного виробництва, торгівлі та ін. Додатковий дохід можуть забезпечити також вкладення капіталу у виробництво екологічних товарів та послуг, що забезпечує зростання виробничого еколого-економічного ефекту, оскільки вони користуються більшим попитом, можуть мати вищу ціну і відповідно забезпечити більший прибуток. Провідними експортерами та імпортерами екологічних товарів є Німеччина, Китай, США, Франція, Японія, Великобританія, Італія, Південна Корея, Мексика [7]. Це свідчить, передусім, про високий ступінь зацікавленості цих країн у розвитку екологічних засад міжнародного торговельного співробітництва.

Висновок. Ефективний механізм реалізації екологічних заходів у сфері світової торгівлі повинен передбачати об'єднання зусиль суб'єктів світового господарства у напрямі розробки комплексних стандартів, норм, правил, угод щодо узгодження економічних, в тому числі торговельних, потреб та інтересів з природничо-ресурсним потенціалом планети. В цілому він є системою законодавчих, адміністративних, економічних заходів та важелів екологічного впливу, які використовуються на всіх рівнях господарювання з метою обмеження забруднення навколишнього середовища в процесі торговельно-виробничої діяльності, а також стимулювання до розробки екологічних рішень в цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Reaching milestones in standards innovation. ISO Annual report. – 2015. – 32 с. http://www.iso.org/iso/annual_report_2015.pdf
2. ISO in figures. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/ru/home/about/iso-in-figures.htm>.
3. Смоленський І. Система екологічного менеджменту в підприємстві / І. Смоленський // Економіка України. – 2014. – № 12. – С. 73-80.
4. OECD. Environmentally Related Taxes in OECD Countries: Issues and Strategies. – Paris. – 2006. – 203 p.
5. Environment at a Glance: 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/environment>.
6. Інвестиційний фонд НЕФКО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nefco.org>.
7. Trade in environmental goods and services: opportunities and challenges. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intracen.org>.